

LEED UTVALGET

Om videregående opplæring

Leedutvalget ble nedsatt 1. september 2017 og skal levere to innstillinger. Den første innstillingen skal beskrive styrker og svakheter ved dagens videregående opplæring og skal leveres i desember 2018. Hovedinnstillingen skal leveres et år etter sel innstillingen og skal innholde forslag til endringer i struktur, organisering og fagsammensetning i fremtidens videregående opplæring.

You must not stay here longer
your destination

Do not think I am Caesar, I have
free time to kill

When I get to prison I
will be the messenger, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

Call in the messengers, not
the message

**Innspillskonferanse om
videregående opplæring
1. juni 2018**

Radisson Blu Plaza

Velkommen til innspelskonferanse

Velkommen til den første innspelskonferansen til Liedutvalet. Vi har fått eit omfattande mandat å ta tak i, og gler oss til at de vil gje oss nyttige innspel i dette spennande arbeidet vi har tatt fatt på.

Vi er godt i gang, men mykje står att før vi endar opp med forslaga våre i 2019. I første omgang skal vi levere ei delinnstilling i desember i 2018, som skal sjå på styrkar og svakheiter ved strukturen og innhaldet i heile den vidaregåande opplæringa.

Vi er eit breitt samansett utval med ulike ståstader og ulik kompetanse, men vi er alle opptatt av å få høyre elevane og lærlingane sine synspunkt. Det same gjeld sjølv sagt lærarar, leiarar, fylkeskommunar, universitet og høgskular og ikkje minst arbeidslivet sine representantar.

Og alle de er samla her i dag. Konferansen vår har fått stor interesse, og vi har hatt ventelister med mange som ville delta og komme med innspel. Derfor vil eg oppmode alle saman om å delta aktivt i diskusjonane i dag. Erfaringane de sitt med er viktige for oss i utvalet. Det vil bli god anledning til å spele inn i diskusjonar og skriftleg til utvalet. Vi kjem til å sjå nøye på alle innspela i etterkant av konferansen.

I 2019 vil vi arrangere fleire innspelskonferansar, og vi får stadig gode innspel på vår nettside www.liedutvalget.no. Bruk gjerne denne nettsida til å halde deg oppdatert og oppmod gjerne andre til å komme med innspel.

Lykke til med ein spennande dag saman med oss i Liedutvalet!

Med helsing

Ragnhild Lied
Utvalseiar

Program

- 09.30 – 10.00** **Registrering**
Kaffe, enkel mat
- 10.00 – 11.00** **Plenumssamling**
Utvalgsleder Ragnhild Lied ønsker velkommen
Drømmeskolen 2030 – hvordan ser den ut? Innledninger ved elever og lærlinger
- 11.00 – 11.15** **Pause**
- 11.15 – 12.45** **Parallele sesjoner**
Sjekk deltakerlisten for å se hvilken sesjon du er satt opp på
1. Hva betyr det å være studieforbereid og har vi den beste veien frem dit for alle?
 2. Hva betyr det å være yrkesforberedt og har vi den beste veien frem dit for alle?
 3. Livslang læring - er tilbudet til voksne godt nok?
 4. Hvordan kan vi øke gjennomføringen i videregående opplæring?
- 12.45 – 13.30** **Lunsj**
- 13.30 – 15.00** **Parallele sesjoner**
Parallellsesjonene er de samme som før lunsj:
1. Hva betyr det å være studieforbereid og har vi den beste veien frem dit for alle?
 2. Hva betyr det å være yrkesforberedt og har vi den beste veien frem dit for alle?
 3. Livslang læring - er tilbudet til voksne godt nok?
 4. Hvordan kan vi øke gjennomføringen i videregående opplæring?
- 15.00 – 15.15** **Pause**
- 15.15 – 16.00** **Plenumssamling**
Oppsummerende refleksjoner fra dagen
Avslutning ved utvalgsleder Ragnhild Lied

Utvalgets mandat

Bakgrunn

Det har ikke vært foretatt dyptgripende endringer i videregående opplæring siden Reform 94 og elevene møter i all hovedsak fortsatt samme tilbud og organisering i opplæringen som for 20 år siden. Fylkeskommunens ansvar for videregående opplæring og prinsippene for trepartssamarbeidet i fagopplæringen mellom nasjonale myndigheter, skoleeier og arbeidsliv har også stort sett vært de samme siden Reform 94.

Dagens modell

Dagens elever kan velge mellom åtte yrkesfaglige utdanningsprogram og fem studieforbereidende utdanningsprogram når de starter i videregående opplæring. Det er også etablert enkelte lokale modeller. For å oppnå generell studiekompetanse må alle elever med ungdomsrett ha fellesfag og programfag, men antall programfag og krav til fordypning varierer mellom utdanningsprogrammene. Hovedmodellen for de yrkesfaglige elevene er to år i skole og to år som lærling i bedrift. Elever på yrkesfaglige utdanningsprogram kan ta ettårig påbygg til generell studiekompetanse enten etter Vg2, eller etter fullført fag- og yrkeskompetanse. Fra skoleåret 2017-2018 er tidsrommet for ungdomsretten til videregående opplæring utvidet slik at den går rett over i voksenretten.

Det er store utfordringer med dagens modell, blant annet:

- Frafallet etter fem år har helt siden Reform 94 ligger på rundt 30 prosent av hvert kull, på tross av en rekke satsninger og programmer de siste 20 årene. Selv om gjennomføringen har økt noe de siste to årene, er frafallet fortsatt på 27 prosent.
- Frafallet er spesielt stort på yrkesfaglige studieprogrammet, og det er en vedvarende mangel på læreplasser. De siste årene har det hvert år vært mellom 7 000 og 9 000 som ikke har fått læreplass.
- Videregående opplæring har over år vært utsatt for større og mindre justeringer for å bøte på ulike utfordringer. Resultatet er blant annet at innretningen på, og kravene til generell studiekompetanse varierer mellom ulike utdanningsprogrammer.

Mandat

Videregående opplæring skal gi elevene en opplæring som fremmer lærelyst, motivasjon og trivsel. De studieforbereidende utdanningsprogrammene skal legge til rette for at elevene har et best mulig grunnlag for å starte i høyere utdanning og de yrkesfaglige utdanningsprogrammene skal ruste elevene slik at de kan møte arbeidslivet med relevant fag- eller yrkeskompetanse.

Utvalget skal blant annet vurdere:

- om videregående opplæring har en struktur og et innhold som legger til rette for at flest mulig fullfører videregående opplæring
- om dagens modell for videregående opplæring tilfredsstiller arbeidslivets- og samfunnets behov for kompetanse - om dagens modell i tilstrekkelig grad fremmer lærelyst og motivasjon - behovet for endringer i ansvarsfordelingen mellom nasjonale myndigheter, skoleeier og arbeidsliv
- behovet for å utvide ordninger for kompetanse på lavere nivå

- hvordan man kan legge best mulig til rette for at voksne skal kunne oppnå studiekompetanse/fagbrev/yrkeskompetanse

På bakgrunn av dette skal utvalget avgj:

1. en **delinnstilling** der utvalget beskriver utviklingen av dagens tilbud organisering og ansvarsforhold, og gir en vurdering av styrker og svakheter ved dagens videregående opplæring. Utvalget skal bygge sine vurderinger på eksisterende kunnskapsgrunnlag, og innhente ny kunnskap der dette er nødvendig. Utvalget skal også vurdere styrker og svakheter ved dagens videregående opplæring sett opp mot land det er naturlig å sammenlikne med.
2. en **hovedinnstilling** som foreslår og vurderer ulike modeller for videregåendeopplæring. Dette innebærer innretningen på studiespesialiserende og andrestudieforberedende utdanningsprogram, hovedmodellen og ansvarsforholdene ide yrkesfaglige utdanningsprogrammene, overganger mellom yrkesfag og studieforberedende utdanningsprogram, herunder påbygg til generellstudiekompetanse. Utvalget skal komme med forslag til konkrete endringer i strukturen/organiseringen og fagsammensetning. Fellesfagenes plass og omfang i de ulike løpene skal vurderes.

Utvalgets forslag til modeller for videregående opplæring skal ivareta mangfoldet i elevgruppen. Elevens behov og interesser skal ivaretas, og det skal legges vekt på at opplæringen er relevant for elevenes aktive deltakelse i samfunnet, arbeidslivet og høyere utdanning.

Hovedinnstillingen skal bygge på delinnstillingen, og minst ett av utvalgets forslag til modell skal kunne realiseres innenfor dagens ressursrammer.

Retten til videregående opplæring skal videreføres. Det er en forutsetning at opplæringen fortsatt skal være tilrettelagt for alle uavhengig av kjønn, bosted, bakgrunn og funksjonsnivå. Prinsippene som ligger til grunn i den pågående fagfornyelsen skal videreføres. Utvalget skal bygge videre på arbeidet som er gjort i forbindelse med gjennomgangen av tilbudsstrukturen på yrkesfag.

Det vil bli etablert en referansegruppe bestående av arbeidslivets parter og lærerorganisasjonene. Utvalget skal ha jevnlig møter med referansegruppen. Utvalget skal holde referansegruppen orientert om sitt arbeid, f.eks. om aktuelle problemstillinger og fremdrift i arbeidet. Utvalget skal sørge for at partene får mulighet til å komme med innspill til utvalgets arbeid. Det skal også legges til rette for at andre relevante organisasjoner og fagmiljøer kan legge fram sine synspunkter og problemstillinger. Utvalget skal ta opp spørsmål om tolking eller avgrensning av mandatet med Kunnskapsdepartementet. Departementet sørger for sekretariat til utvalget. Delinnstillingen skal leveres ett år etter at utvalget har startet sitt arbeid, og hovedinnstillingen to år etter utvalgets oppstart.

Medlemmene i utvalget

Ragnhild Lied, leder
Møre og Romsdal

Anders Bakken, forsker
Oslo

Liv Charlotte Bjørnson, studierektor
Aust-Agder

John Arve Eide, fylkesdirektør
Akershus

Siri Halsan, spesialrådgiver
Oslo

Vidar Lande, senior HR-rådgiver
Buskerud

Sylvia Lind, student
Troms

Olav Myklebust, lektor
Møre og Romsdal

Kristine Novak, rektor
Buskerud

Tine Prøitz, førsteamanuensis
Østfold

Odd-Inge Strandheim, rektor
Trøndelag

Anna Hagen Tønder, forsker
Oslo

Gjermund Viste, rektor
Rogaland

Parallellsesjon 1

Hva betyr det å være studieforbereid, og har vi den beste veien frem dit for alle?

For å være studieforbereid må en student være utstyrt med kunnskaper og ferdigheter som er vesentlige for å lykkes i høyere utdanning. Dette er oppgaven studieforbereidende utdanningsprogram i videregående skal møte.

Dette er ingen ny oppgave – tvert imot. De studieforbereidende utdanningsprogrammene historie kan spores tilbake til katedralskolene, de eldste skolene i Norge. Diskusjonen om hvor godt faglig forberedt elevene var etter avlagt eksamen har fulgt oss fra nær sagt første stund. Universitetet i København var tidlig ute med å klage på synkende faglig nivå og moral på studentene.¹ Professorene Knutsen og Hagtvet omtaler dagens studenter i et innlegg i Aftenposten for noen måneder tilbake og sier: «Faktakunnskapen er mangelfull. Resonnementene henger ofte ikke på greip. De skriftlige ferdighetene er mildt sagt skuffende».

Norsk og europeisk tenkning har lenge vært basert på et ønske om at utdanningssystemet skal være et instrument for sosial mobilitet. I senere tid har ønsket om at det bør være færrest mulige blindgater som ikke fører videre til høyere utdanning også stått sterkt. Denne tenkningen krever en grundig vurdering av hvilke elementer som skal inngå i opplæringen for å kvalifisere til høyere utdanning. En slik vurdering vil også kunne berøre spørsmål om hvorvidt de samme elementene også bør finnes i flere utdanningsprogrammer enn de studieforbereidende.

Innføringen av generell studiekompetanse som opptakskrav til universiteter og høyskoler og etableringen av fellesfag for alle elever i Reform 94 er eksempler på ordninger som forsøker å ivareta slike hensyn. I følge Blegenutvalget² skulle kravet til studiekompetanse sikre at søkerne hadde nødvendig faglig kompetanse og var i stand til å møte utfordringene i et langvarig studium. Kravet skulle sikre at eleven hadde innsikt i visse fagområder, og samtidig bestå av en gruppe fag som ga en viss faglig bredde og fordypning. Dette handlet ikke kun om de obligatoriske fellesfagene, men en helhet av fag. Utvalget mente at følgende forutsetninger måtte være til stede: at studenten har gode kunnskaper i norsk og minst ett fremmedspråk, evne til vitenskapelig tenking, et allment overblikk over samfunnet, og handlingskompetanse til å løse ulike oppgaver.

Hvor står vi så 30 år etter? I dag kan vi se en økende tendens til innføring av spesielle opptakskrav i høyere utdanning. Det vil si at det til et økende antall studier stilles tilleggskrav til faglig fordypning og/eller til søkerens karakterer. Dette kan være et uttrykk for at institusjoner i høyere utdanning ikke opplever generell studiekompetanse som et godt nok grunnlag for å opptak, og kan forstås som et forsøk på å sikre et tilstrekkelig nivå på de studentene som skal begynne i høyere utdanning. Tendensen innebærer imidlertid at verdien av generell studiekompetanse er i ferd med å svekkes.

¹ Bjørndal (2005)

² (NOU 1991:4 *Veien videre til studie- og yrkeskompetanse for alle*)

Hva så med arbeidsmåtene i studieforbereidende utdanningsprogram? NIFU har foretatt en gjennomgang av innhold, kvalitet og relevans i disse utdanningsprogrammene.³ Et av funnene er at den faglige praksisen som elevene har tilegnet seg gjennom videregående opplæring ikke alltid samsvarer med det som forventes i høyere utdanning. Rapporten peker på noen utfordringer med overgangen mellom videregående og høyere utdanning:

- Mange elever har lite trening i å lese store mengder kompleks tekst. Å lese fagspesifikke tekster virker også å være en utfordring.
- Mange har svake ferdigheter i akademisk eller faglig skriving.
- Høyere utdanning stiller større krav til selvstendighet i arbeidsmåter, noe som igjen krever godt utviklede sosiale og emosjonelle ferdigheter.
- Elevene har mangelfulle ferdigheter i kritisk tenking.

På den ene siden er dette viktig å ta med seg inn i en diskusjon om generell studiekompetanse. På en annen side handler dette vel så mye om hvilke forventninger det er realistisk å ha til elever med generell studiekompetanse, for eksempel når det gjelder fagspesifikke forhold.

Et annet spørsmål utvalget har diskutert er om det å ha fem ulike studieforbereidende utdanningsprogram er en styrke eller en svakhet? I dag har vi disse studieforbereidende utdanningsprogrammene: studiespesialisering, idrettsfag, kunst, design og arkitektur, medier og kommunikasjon og musikk, dans og drama. I tillegg kan elevene oppnå studiekompetanse gjennom et påbyggingsår. I seg selv er ikke ulike veier til målet et problem, men det kan bli et problem om noen av disse veiene oppleves som lettere enn andre, og det er et problem hvis den sluttkompetansen noen av veiene fører til ikke er like god som de andre.

De studieforbereidende utdanningsprogrammene har ikke likt innhold. Elevene på samme utdanningsprogram har i tillegg flere valgmuligheter. Over tid har pendelen svingt mellom et mål om størst mulig frihet og fleksibilitet i fagvalg for elevene (for eksempel Veierødutvalget) og troen på at det er behov for faste rammer og fagpakker, slik at elevene skal komme ut med en kompetanse individet og samfunnet har bruk for (for eksempel Kunnskapsløftet). Dagens studieforbereidende utdanningsprogram er på sett og vis en blanding av valgmuligheter og fast struktur. En styrke med utdanningsprogram for ulike fagområder med faste fagpakker er at valget av utdanningsprogram fungerer som retningsgivende valg, gir en følelse av identitet og at kompetansen elevene kommer ut med er relativt helhetlig. En svakhet kan være at ikke alle elever får valgt fagene de er mest interessert i, og at det blir for lite tid til fordypning.

³ Lødding, Markussen og Wollscheid (2016)

Spørsmål som utgangspunkt for arbeidet i parallellsesjonene

Vi vil gjerne høre dine vurderinger av dagens videregående opplæring. I invitasjonsbrevet til denne innspillskonferansen stiller Lied-utvalget noen generelle spørsmål:

Hvilke styrker og svakheter vil du si preger dagens videregående opplæring? Hvilke råd vil du gi til utvalget som i 2019 skal foreslå hvilken videregående opplæring Norge skal ha?

I denne sesjonen reiser vi mer spesifikt følgende spørsmål for diskusjon om det å være studieforbredt. Spørsmålene nedenfor er delt inn i tre ulike tema, generelt om å det å være studieforbredt, ulike veier til å bli studieforbredt og studieforbredende utdanningsprogram.

Om å være studieforbredt

- Hva gjør elevene mest studieforbredt, en bred kjennskap til ulike fagområder eller fordypning og spesialisering innenfor noen fag? Gitt svaret ditt, hva er styrker og svakheter med programmene vi har i dag?
- Hvordan kan opplæringen møte fremtidens behov for kompetanse?

Ulike veier til å bli studieforbredt

- Er generell studiekompetanse en ordning som bør videreføres? Dersom ja, hvorfor og dersom nei, hvorfor ikke? Hvilke alternativer finnes?
- Hva er styrker og svakheter ved dagens ordning med påbygging til generell studiekompetanse?
- Hvilke styrker og svakheter ser dere ved fellesfagene? Er det behov for å gjøre endringer i fellesfagene?

Studieforbredende utdanningsprogram

- I dag har vi fem utdanningsprogram. Er disse utdanningsprogrammene de riktige, gitt at elevene skal bli best mulig studieforbredt?
- Er det noen tema eller fag som savnes på de studieforbredende utdanningsprogrammene i dag, som ville ført til at elevene ble mer studieforbredt?
- Er det noen tema eller fag som bør fjernes fra de studieforbredende utdanningsprogrammene?
- Hvilken kompetanse trengs i videregående opplæring for å sikre elevenes generelle studiekompetanse og har vi den i dag?

Parallellsesjon 2

Hva betyr det å være yrkesforberedt, og har vi den beste veien frem dit for alle?

Strukturen i videregående opplæring skal ivareta mange hensyn. Dette gjenspeiles i de prinsipper som ble lagt til grunn for tilbudsstrukturen i Reform 94. Tilbudsstrukturen skal ivareta samfunnets og arbeidslivets behov for kompetanse. En styrke ved dagens tilbudsstruktur er at alle veier gjennom videregående opplæring fører frem til en formell yrkeskompetanse.

2+2-modellen ble kalt hovedmodellen i Reform 94. Begrunnelsene for innføringen av modellen var blant annet at det var behov for langt bedre samordning mellom opplæringen i skole og opplæringen i bedrift. Modellen ville gi en god og oversiktlig funksjonsdeling mellom skolene og bedriftene og ville bidra til god progresjon i opplæringen. Det er mange fordeler med 2+2-modellen slik den er i dag. En av fordelene er at den bidrar til en klar formell ansvarsdeling mellom fylkeskommuner og arbeidslivet. En av ulempene med modellen er at bedriftene ikke kan garantere for lære plasser til alle, og for de mindre motiverte kan det å starte med to år i skole være krevende.

OECD har nylig levert en landrapport om ungdom mellom 15 og 29 år: Investing in Youth. Rapporten viser til svært gode sysselsettingsmuligheter for ungdom som har fullført sin utdanning. Samtidig viser rapporten at ungdom som ikke lykkes med sin utdanning har langt større sannsynlighet for å falle utenfor arbeidslivet. Når det gjelder gjennomføring har de yrkesfaglige programmene en utfordring. Kun 59 prosent av elevene som startet på en yrkesfaglig utdanning i 2011 hadde fullført og bestått etter 5 år. Selv om dette er tall som varierer mellom utdanningsprogrammer og fylker, har de yrkesfaglige utdanningene gjennomgående langt lavere gjennomføringsprosent enn de studieforbereende programmene. Det kan gis mange forklaringer på dette, blant annet at søkerne i mange tilfeller har et svakere karaktersnitt fra ungdomsskolen, at det er søkerne som er umotiverte og at det blir for lang vei frem til den yrkesutdanningen de har sett seg ut.

Ved innføringen av Reform 94 fikk yrkesfagene bredere innganger til videregående opplæring. En styrke ved brede innganger er at de gir elever som er usikre på valg av utdanning, en utsettelse i sine valg. Brede innganger gir muligheter for å prøve ut flere valg innenfor samme utdanningsprogram. Dermed gjør elevene færre feilvalg, noe som kan bidra til økt gjennomføring. For mange fylkeskommuner er brede innganger viktig for å kunne gi et fullgodt tilbud til flest mulig elever i nærheten av hjemstedet. Samtidig kan elever som allerede har valgt fremtidig yrke og som ønsker å få tidlig spesialisering innenfor sitt fagvalg, synes veien frem til praksis i arbeidslivet er lang med to års opplæring i skole først.

Ved innføringen av Reform 94 fikk yrkesfagene er kjerne av felles fag. For det første var det begrunnet i kravene til fremtidig kompetanse, ikke minst med tanke på økt teknologi, internasjonalisering og stadige endringer i arbeidslivet. For det andre var det begrunnet i at fagenes allmenndannende karakter var like viktig for elever på yrkesfagene som i de studieforbereende, og for det tredje var det begrunnet i behovet for å bryte ned skillet mellom yrkesfagene og de studieforbereende løpene, slik at elever på yrkesfag skulle få lettere tilgang på studiekompetanse.

Spørsmål som utgangspunkt for arbeidet i parallellsesjonene

Vi vil gjerne høre dine vurderinger av dagens videregående opplæring. I invitasjonsbrevet til denne innspillskonferansen stiller Lied-utvalget noen generelle spørsmål:

Hvilke styrker og svakheter vil du si preger dagens videregående opplæring? Hvilke råd vil du gi til utvalget som i 2019 skal foreslå hvilken videregående opplæring Norge skal ha? Bidrar dagens videregående opplæring til at elever, lærlinger og lærekandidater er forberedt til videre utdanning og til deltagelse i arbeids- og samfunnsliv? Er de godt rustet for fremtidens kompetansebehov? Får alle utnyttet potensialet sitt, og er det slik at ungdom og voksne opplever mestring, motivasjon og lærelyst i opplæringen? Har vi gode nok muligheter for livslang læring slik at voksne får den opplæringen de ønsker og har behov for? Er det noe i dagens system som vi absolutt ikke må endre?

Mer spesifikt vil vi reise følgende spørsmål til sesjonen som skal drøfte det å være yrkesforberedt:

- Tilbudsstrukturen og kravene til å være yrkesforberedt henger sammen med hovedmodellen (2+2-modellen) for opplæringen i yrkesfagene. Gir hovedmodellen det beste tilbudet til alle elever som ønsker yrkeskompetanse?
- Hvilke styrker og svakheter ser dere ved alternative modeller til 2+2-modellen?
- Hvilke styrker og svakheter ser dere ved opplæringsløp som fører til grunnkompetanse?
- Er brede innganger den beste garantien for evne til omstilling, eller er det slik at økt fordypning på et smalere område gir bedre muligheter for videre opplæring senere?
- Er det noen tema eller fag som savnes på de yrkesfaglige utdanningsprogrammene i dag, som ville ført til en bedre kompetanse?
- Hvordan kan opplæringen møte fremtidens behov for kompetanse som innovasjon, kreativitet, samarbeidsevner og empatiske evner?

Parallellsesjon 3

Livslang læring - er tilbudet til voksne godt nok?

I sin nyttårstale understreket statsminister Solberg at vi for fremtiden må regne med stadig større endringer i arbeidsmarkedet. Yrker vil forsvinne, nye yrker vil komme til. Dette gjør at vi må forberede oss på å stadig endre vår kompetanse. Utdanning på videregående nivå vil ikke lenger være hovedsakelig rettet mot ungdom – det vil være behov for å lære hele livet.

Ansvar for voksnes læring er ingen ny oppgave for videregående opplæring. I 2016 var det om lag 570 000 personer med grunnskole som høyeste fullførte utdanning i aldersgruppen 25–66 år. Det nye vil være at behovet for opplæring ikke lenger hovedsakelig vil være knyttet til voksne med rett. Det kan bli et vel så stort behov hos voksne som trenger en ny og annen opplæring på dette nivået, eller hos voksne som trenger å bygge ut eller spisse den kompetansen de allerede har.

De voksne utgjør en lite ensartet gruppe. Mange av dem vil komme med betydelig utdanning og arbeidslivserfaring. Andre voksne kan være nylig innvandret fra områder hvor det er vanskelig å dokumentere både tidligere utdanning og arbeidserfaring. Disse har også gjerne språklige utfordringer. Mange av de voksne vil være i en livsfase med familie og/eller arbeidstilknytning, hvor de av økonomiske grunner ikke kan gå inn i det samme ordinære løp som en elev som kommer fra ungdomsskolen.

Fylkeskommunen har etter loven to plikter. Den skal sørge for videregående opplæring for voksne, og den skal vurdere og godkjenne opplæring og praksis som de voksne har gjennomført fra før.

Videregående opplæring for voksne er som for ungdom delt inn i studieforbereende og yrkesfaglige utdanningsprogram. Det er samme læreplaner for voksne og ungdom i videregående opplæring. Utdanningsprogrammet studiespesialisering for voksne består av de seks fagene norsk, engelsk, matematikk, naturfag, historie og samfunnsfag. Læreplanen i disse fagene er som i den ordinære videregående skole. Voksne som deltar i fag- og yrkesopplæringen kan gå to veier:

- Etter den ordinære hovedmodellen med to år på skole og to år i bedrift. Opplæringen i fellesfagene kan komprimeres og læretiden kan avkortes på bakgrunn av tidligere praksis eller realkompetansevurdering.
- Gjennomføre all opplæring i bedrift med en læretid på fire år. I løpet av disse årene vil det bli undervist i fellesfag og programfag. Relevant skolegang eller praksis kan føre til at læretiden kortes ned.

Tilbudet av opplæring kan skreddersys gjennom at det foretas en kompetansevurdering for å identifisere hva som mangler av opplæring for å nå et bestemt mål. Uavhengig av hvilket utdanningsprogram den voksne deltar på, er prinsippet at opplæringen skal bygge på den voksnes formal- og realkompetanse. Tilbudet skal være tilpasset den enkeltes behov både når det gjelder tid, sted, lengde og progresjon.

Spørsmål som utgangspunkt for arbeidet i parallellsesjonene

Vi vil gjerne høre dine vurderinger av dagens videregående opplæring. I invitasjonsbrevet til denne innspillskonferansen stiller Lied-utvalget noen generelle spørsmål:

Hvilke styrker og svakheter vil du si preger dagens videregående opplæring? Hvilke råd vil du gi til utvalget som i 2019 skal foreslå hvilken videregående opplæring Norge skal ha? Bidrar dagens videregående opplæring til at elever, lærlinger og lære kandidater er forberedt til videre utdanning og til deltagelse i arbeids- og samfunns liv? Er de godt rustet for fremtidens kompetansebehov? Får alle utnyttet potensialet sitt, og er det slik at ungdom og voksne opplever mestring, motivasjon og lærelyst i opplæringen? Har vi gode nok muligheter for livslang læring slik at voksne får den opplæringen de ønsker og har behov for? Er det noe i dagens system som vi absolutt ikke må endre?

Mer spesifikt vil vi reise følgende spørsmål til sesjonen som skal drøfte tilbudet til voksne:

- I hvilken grad er dagens struktur og innhold tilpasset de voksnes situasjon? Her tenker vi på styrker og svakheter knyttet til informasjon, realkompetansevurdering og tilbud
- I 2016 var 34 prosent av deltakerne innvandrere. Gjennomføringsgraden i denne gruppen er lavere enn i befolkningen forøvrig. Har dette noe med struktur og innhold å gjøre?
- Med et behov for å kunne gi tilbud om ny kompetanse i et livslangt perspektiv, for eksempel i form av at noen vil ønske å ta et nytt fagbrev, er videregående opplæring i dag organisert og har et opplæringstilbud som legger til rette for dette?
- Hva er styrker og svakheter ved modulstrukturering av tilbudet?
- Tall på voksne deltakere og forekomsten av realkompetansevurderinger varierer fylkeskommunene imellom. Hva er grunnen til disse forskjellene?

Parallellsesjon 4

Hvordan kan vi øke gjennomføringen i videregående opplæring?

I april 2018 kom OECDs landrapport om ungdom mellom 15–29 i Norge: Investing in Youth. Ungdoms mulighet på arbeidsmarkedet i Norge er blant de beste i OECD-området. På den annen side var andelen av unge mennesker som verken var i utdanning eller arbeid på 9 prosent i 2016, hvilket utgjør 86 000 personer. 9 prosent er over gjennomsnittet for de OECD-landene som gjør det best i undersøkelsen. Mer enn halvparten av de 86 000 har ikke fullført videregående utdanning, noe som gjør lav utdanning til den viktigste risikofaktoren.

Alle elever som har fullført grunnskolen har rett til videregående opplæring, og om lag 97 prosent av ungdomskullet begynner i videregående opplæring. Det er likevel langt færre som fullfører med full kompetanse, dvs. med vitnemål eller fag-/svennebrev.

Til tross for høye mål om gjennomføring etter Reform 94, har resultatet ligget stabilt på rundt 70 prosent helt frem til i dag, målt fem år etter påbegynt opplæring.

Av 2011-kullet var det 73 prosent som gjennomførte med full kompetanse etter fem år. Mens 59 prosent av elevene som startet et yrkesfaglig utdanningsprogram hadde fullført og bestått etter fem år, var den tilsvarende andelen 86 prosent for elevene som startet på et studieforberedende utdanningsprogram.

Forskning viser at tidligere skoleprestasjoner er den faktoren som har sterkest *direkte* betydning for sannsynligheten for å om elever fullfører og består videregående opplæring. Det er ulike grunner til at elever har svake skolefaglige resultater. OECD finner i sin gjennomgang at gruppen utenfor utdanning og arbeid har seks ganger så stor sannsynlighet for å føle seg deprimert og ni ganger så stor sannsynlighet for å rapportere om dårlig helse. OECD finner dessuten at unge mennesker født i utlandet har mer enn dobbelt så stor sjanse for å havne utenfor utdanning eller arbeid sammenlignet med den delen av ungdomsgruppen som er født i Norge. Det er altså langt fra en enhetlig gruppe. Skal vi lykkes med å nå disse, må tilbudet ta utgangspunkt i deres utfordringer.

Å øke gjennomføringsgraden har stått høyt på den politiske dagsorden i Norge i årevis. Likevel er manglende gjennomføring en utfordring som i stor grad består. Det er store forskjeller i gjennomføring mellom de studieforberedende og yrkesfaglige utdanningsprogrammene. En spesiell utfordring for yrkesfagene er overgangen til læretid. Det er mange som slutter fordi de ikke får læreplass.

Det er dessuten store fylkesvise variasjoner. Størst er forskjellen på yrkesfag der gjennomføringsprosenten varierer mellom 47 og 67 prosent av årskullet. Innenfor studieforberedende utdanningsprogram varierer gjennomføringen mellom 81 og 91 prosent.

Spørsmål som utgangspunkt for arbeidet i parallellsesjonene

Vi vil gjerne høre dine vurderinger av dagens videregående opplæring. I invitasjonsbrevet til denne innspillskonferansen stiller Lied-utvalget noen generelle spørsmål:

Hvilke styrker og svakheter vil du si preger dagens videregående opplæring? Hvilke råd vil du gi til utvalget som i 2019 skal foreslå hvilken videregående opplæring Norge skal ha?

Bidrar dagens videregående opplæring til at elever, lærlinger og lære kandidater er forberedt til videre utdanning og til deltagelse i arbeids- og samfunnsliv? Er de godt rustet for fremtidens kompetansebehov? Får alle utnyttet potensialet sitt, og er det slik at ungdom og voksne opplever mestring, motivasjon og lærelyst i opplæringen? Har vi gode nok muligheter for livslang læring slik at voksne får den opplæringen de ønsker og har behov for? Er det noe i dagens system som vi absolutt ikke må endre?

Mer spesifikt vil vi reise følgende spørsmål til sesjonen som skal drøfte manglende gjennomføring:

- Har Norge en struktur i videregående opplæring som legger til rette for at alle klarer å gjennomføre?
- Hvilken betydning har innholdet i opplæringen for gjennomføringsgraden?
- Hvilke styrker og svakheter har dagens system i lys av at elever har ulike forutsetninger for progresjon og gjennomføring? Mangler det noen alternativer?